

بررسی بخشی دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۲۸): حوزه آسیب‌های اجتماعی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۲۰۴۵۳
کد موضوعی: ۲۱۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

دوره دوازدهم - سال اول
ثبت: ۲۶۰
تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۱۲/۳

عنوان گزارش:

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۲۸):
حوزه آسیب‌های اجتماعی

نوع گزارش: طرح و لایحه ، نظارتی ، راهبردی

نام دفتر:

مطالعات اجتماعی (گروه آسیب‌های اجتماعی)

تهیه و تدوین:

فرشید خضری (گروه آسیب‌های اجتماعی)

مدیر مطالعه:

فاطمه محمدی

همکاران:

سامان یوسف‌وند، مرتضی گنجی (گروه آسیب‌های اجتماعی)

اظهار نظرکنندگان:

محمدبرزگر خسروی (دفتر مطالعات حقوقی) و محمد مهدی جعفری (دفتر مطالعات بخش عمومی)

ناظران علمی:

محمد رضا مالکی، هادی افراسیابی

ویراستار ادبی:

سیده مرضیه موسوی راد

گرافیک و صفحه آرایی:

محمد دهقانی شهبابی

واژه‌های کلیدی:

آسیب‌های اجتماعی

۲. اعتیاد

۳. حاشیه‌نشینی

۴. لایحه بودجه

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱۱/۱۰

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. بررسی اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی.....	۸
۳. نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....	۱۶
منابع و مآخذ.....	۱۷

فهرست جداول

جدول ۱. اعتبارات ستاد مبارزه با مواد مخدر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۹
جدول ۲. اعتبارات سازمان بهزیستی در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۰
جدول ۳. اعتبارات وزارت آموزش و پرورش در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۰
جدول ۴. اعتبارات وزارت کشور در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۱
جدول ۵. اعتبارات سازمان امور اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۲
جدول ۶. اعتبارات فرماندهی کل انتظامی در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۳
جدول ۷. اعتبارات کمیته امداد در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۳
جدول ۸. اعتبارات شرکت بازآفرینی شهری ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۳
جدول ۹. اعتبارات نهاد ریاست جمهوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....	۱۴
جدول ۱۰. مقایسه اعتبارات آسیب‌های اجتماعی بر حسب دستگاه‌های متولی در قانون بودجه ۱۴۰۳ و لایحه ۱۴۰۴ کل کشور.....	۱۵

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. بودجه آسیب‌های اجتماعی بر حسب دستگاه.....	۱۵
--	----

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۲۸): حوزه آسیب‌های اجتماعی

چکیده

آسیب‌های اجتماعی، با توجه به ماهیت چندبُعدی، درهم‌تنیدگی و پویایی که دارند، از جمله دشوارترین مسائلی هستند که نظام حکمرانی با آنها مواجه است. بر این اساس، هرگونه اصلاح و بهبود در وضعیت آنها، نیازمند سیاستگذاری مناسب، نهادسازی و هماهنگی بین نهادهای متولی و تعیین و تخصیص به اندازه و به‌هنگام اعتبارات است. در این میان، بودجه‌ریزی و تنظیم مناسبات مالی، از جمله مهم‌ترین ابزارهای سیاستی است که می‌تواند وضعیت مواجهه با آسیب‌های اجتماعی را به‌طور معناداری تحت‌تأثیر قرار دهد. لذا بررسی میزان منابع مصوب برای این موضوع در لوایح بودجه سالیانه و روند تغییرات آن در سال‌های متوالی می‌تواند اهمیت ویژه‌ای داشته باشد. رصد بودجه آسیب‌های اجتماعی در حوزه‌هایی همچون پیشگیری از سوءمصرف مواد، درمان معتادان، صیانت و بازتوانی معتادان بهبودیافته، حاشیه‌نشینی و آسیب‌های دانش‌آموزی در ردیف‌های لایحه بودجه ۱۴۰۴، حاکی از آن است که مجموع اعتبارات پیش‌بینی شده برابر با ۱۱,۵۲۰ میلیارد تومان است. روند تغییر اعتبارات دستگاه‌های اصلی در حوزه آسیب‌های اجتماعی نشان می‌دهد که بودجه ستاد مبارزه با مواد مخدر نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۳ به میزان ۸۸ درصد، بودجه سازمان بهزیستی در ردیف‌های مرتبط با آسیب‌های اجتماعی به میزان ۸۳ درصد، بودجه کمیته امداد امام‌خمينی (ره) در ردیف آسیب‌های اجتماعی ۱۶ درصد، شرکت بازآفرینی شهری ایران نیز ۶۱,۷۵ درصد افزایش و البته اعتبارات سازمان امور اجتماعی ۴۷ درصد کاهش یافته است. در مجموع اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، ۴۶ درصد رشد داشته است. از جمله نقاط قوت بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ تلاش برای توجه به احکام سیاستی برنامه هفتم پیشرفت و هم‌راستایی با آن بوده است؛ از جمله این موارد می‌توان به پیش‌بینی منابع برای اجرای برنامه‌های فوق‌العاده کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی و همچنین طرح نمود، در زمینه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزی اشاره کرد. تعیین منابع ذیل برخی دستگاه‌های غیرتخصصی و انتقال اعتبارات برخی از دستگاه‌ها و برنامه‌ها ذیل عنوان ردیف‌های متفرقه نیز از جمله نقاط ضعف لایحه بودجه در حوزه آسیب‌های اجتماعی بوده است.

مسئله اصلی

افزایش و تغییر آسیب‌های اجتماعی در جامعه با شاخص‌هایی نظیر کاهش سن آسیب‌دیدگی، زنانه شدن و رؤیت‌پذیر شدن آنها و پیدایش اشکال نوپدید در سال‌های اخیر، دل‌مشغولی و نگرانی‌های عمده‌ای برای جامعه و نظام حکمرانی ایجاد کرده است. وضعیتی که موجب شده تا کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی، به‌عنوان یکی از مسائل محوری در اسناد بالادستی از جمله در قانون برنامه هفتم پیشرفت نیز مورد توجه برنامه‌ریزان کشور قرار گیرد. حال با توجه به ارائه بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به مجلس شورای اسلامی، این گزارش تلاش دارد وضعیت اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ را مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد.

نقاط قوت و ضعف لایحه

رصد بودجه آسیب‌های اجتماعی در حوزه‌هایی همچون پیشگیری از سوءمصرف مواد، درمان معتادان، صیانت و بازتوانی معتادان بهبودیافته، حاشیه‌نشینی و آسیب‌های دانش‌آموزی در ردیف‌های لایحه بودجه ۱۴۰۴ حاکی از آن بوده که مجموع اعتبارات پیش‌بینی شده برابر با ۱۱,۵۲۰ میلیارد تومان است. در مجموع اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، ۴۶ درصد رشد داشته است. از جمله نقاط قوت بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ تلاش برای توجه به احکام سیاستی برنامه هفتم پیشرفت و هم‌راستایی با آن بوده است؛ از جمله این موارد، می‌توان به پیش‌بینی منابع برای اجرای برنامه‌های فوق‌العاده کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی و همچنین طرح نماد در زمینه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزی اشاره کرد. تعیین منابع ذیل برخی دستگاه‌های غیرتخصصی و انتقال اعتبارات برخی از دستگاه‌ها و برنامه‌ها ذیل عنوان ردیف‌های متفرقه نیز از جمله نقاط ضعف لایحه بودجه در حوزه آسیب‌های اجتماعی بوده است.

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

بنابر حساسیت و اهمیت آسیب‌های اجتماعی و تأثیرات گسترده آن بر نظم اجتماعی جامعه به‌نظر می‌رسد سازوکار حکمرانی در این زمینه آن‌گونه که باید با این حجم از آسیب‌های اجتماعی تناسب ندارد. عدم هماهنگی نهادی، ضعف عملکرد دستگاه‌های اجرایی، عدم بهره‌گیری از ظرفیت‌های جامعه و کمبود اعتبارات و تخصیص دیرهنگام آن، عواملی مؤثر در عدم توفیق در کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی است. بنابراین پیشنهاد می‌شود بودجه حوزه آسیب‌های اجتماعی متناسب با وضعیت این آسیب‌ها تصویب شده و اهمیت این موضوع بیش‌ازپیش برای سیاستگذاران و مجریان درک شود. همچنین ارزیابی عملکرد بودجه آسیب‌های اجتماعی در طی سال‌های گذشته نشان می‌دهد که منابع مالی اختصاص‌یافته به این حوزه با دو چالش عمده سرانه پایین و تخصیص نابهنگام مواجه بوده است. تعدد دستگاه‌های مجری، فقدان یکپارچگی دستگاهی و تعدد سازمان‌های تنظیم‌گر و هماهنگ‌کننده نیز باعث شده است اعتبارات برنامه‌های کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در عمل در برنامه‌های موازی و کم‌اثر تقسیم شود. لذا شایسته است اعتباراتی پایدار برای موضوع آسیب‌های اجتماعی در نظر گرفته شود و اعتبارات این حوزه به میزان کافی و به‌هنگام در اختیار نهادهای متولی نظیر وزارت آموزش و پرورش (برنامه نماد) برای پیشگیری از آسیب‌های دانش‌آموزی، سازمان بهزیستی کشور و سازمان امور اجتماعی قرار گیرد.

درنهایت نظام بودجه‌ریزی طی چند سال اخیر، عموماً بخشی از اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی را ذیل ردیف‌های متفرقه تعریف کرده است. تکرار این اقدام با توجه به جایگاه و کارکرد ردیف‌های متفرقه در قوانین بودجه از منظر اصول و قواعد بودجه‌ریزی قابل پذیرش نیست و برخلاف اصل شفافیت در بودجه‌ریزی است. این امر، به‌جای شفافیت به عدم شفافیت بیشتر در بودجه حوزه آسیب‌های اجتماعی منجر می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در ردیف متفرقه به جداول اصلی بودجه انتقال یابد.

۱. مقدمه

افزایش و تغییر آسیب‌های اجتماعی در جامعه با شاخص‌هایی نظیر کاهش سن آسیب‌دیدگی، زنا نه شدن آسیب‌ها، رؤیت پذیر شدن آنها و پیدایش اشکال نوپدید در سال‌های اخیر، دل‌مشغولی و نگرانی‌های عمده‌ای برای جامعه و نظام حکمرانی ایجاد کرده است. وضعیتی که موجب شده تا کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی، به‌عنوان یکی از مسائل محوری قانون برنامه ششم توسعه تعیین و در قانون برنامه هفتم پیشرفت نیز مورد توجه برنامه‌ریزان کشور قرار گیرد. بر این اساس در امتداد ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه، در قانون برنامه هفتم پیشرفت نیز ذیل مواد (۸۴) و (۸۵) مسئله کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. مبتنی بر همین رویکرد اتخاذ شده در قوانین برنامه و در راستای اجرا و پیاده‌سازی این قوانین، همواره تلاش شده است تا در قالب قوانین بودجه سنواتی اعتبارات لازم در حوزه کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی پیش‌بینی و تعیین شود.

با توجه به ماهیت آسیب‌های اجتماعی، به‌عنوان یک چالش جدی پیش‌روی جامعه و حکمرانان، ضرورت ایجاد می‌کند؛ منطبق با این مسئله، مورد بررسی و کنکاش علمی قرار گیرد و بسترهای تولید آسیب اجتماعی که محصول سیاست‌ها و برنامه در سطوح مختلف در چندین دهه گذشته و تغییر و تحولات اجتماعی است، اصلاح و مورد بازنگری قرار بگیرند. از این رو؛ عملکرد نظام بودجه‌ریزی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای سیاستی در نظام حکمرانی در کنترل و یا کاهش آسیب‌های اجتماعی نقش بسیار پررنگی را داراست. اکنون با توجه به ارائه بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به مجلس شورای اسلامی و با توجه به اینکه در سیاست‌های کلی و قانون برنامه هفتم پیشرفت و همچنین بند «۵» سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی (۱۴۰۱) مجدداً بر مسئله کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی تأکید شده است. این گزارش تلاش دارد وضعیت اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ را مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد.

۲. بررسی اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی

به‌دلیل ماهیت بین‌بخشی آسیب‌های اجتماعی و آرایش نهادی موجود، دستگاه‌هایی نظیر سازمان بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، وزارت آموزش و پرورش، کمیته امداد امام خمینی (ره)، وزارت کشور، سازمان امور اجتماعی، شرکت بازآفرینی شهری ایران، در بخش سامان‌دهی مناطق حاشیه‌نشین، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، متولی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و کاهش و کنترل آنها هستند. در این بخش، اعتبارات برنامه‌های دستگاه‌های متولی آسیب‌های اجتماعی در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به تفکیک دستگاه و در مقایسه با اعتبارات مصوب قانون بودجه سال ۱۴۰۳ مورد بررسی قرار گرفته است. اعتبارات دستگاه‌ها از جداول شماره ۷ و ۹ و جدول تکمیلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ استخراج شده است.

۲-۱. اعتبارات دستگاه‌ها بر حسب برنامه

۲-۱-۱. ستاد مبارزه با مواد مخدر

بر اساس آنچه در جدول ۱ مشاهده می‌شود، اعتبار پیش‌بینی شده برای ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۴۰۴ برابر ۲,۴۷۵ میلیارد تومان بوده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ در مجموع ۸۸,۳۵ درصد رشد داشته است.

جدول ۱. اعتبارات ستاد مبارزه با مواد مخدر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۰۱۰۳۴	ستاد مبارزه با مواد مخدر	۱۳۰.۱۴۵.۳۷۳	۲۴.۷۵۹.۳۱۴	۸۸.۳۵
۰۲۸۴-۱۳۶	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	۰	۱۰۰.۰۰۰	-
۰۳۵۴-۱۰۶	پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان	۰	۴.۱۰۰.۰۰۰	-
۰۵۰۰-۱۱۱	پژوهش‌های کاربردی	۳۰.۰۰۰	۸۰.۰۰۰	۱۶۶.۶۶
۰۵۰۲-۱۱۱	پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان	۰	۱.۵۳۰.۰۰۰	-
۰۵۰۳-۱۱۱	ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان	۸.۰۵۶.۹۳۸	۱۲.۲۲۳.۳۱۴	۵۱.۷۱
۰۵۰۴-۱۱۱	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)	۱۷۰.۰۰۰	۲۶.۰۰۰	۵۲.۹۴
۰۵۰۹-۱۱۱	صیانت و بازتوانی معتادان بهبودیافته	۸۵۰.۹۵۳	۱.۱۵۰.۰۰۰	۳۵.۱۴
۰۵۱۰-۱۱۱	کاهش عرضه مواد مخدر و روان‌گردان	۲.۹۸۶.۶۷۰	۵.۵۵۰.۰۰۰	۸۵.۸۲

مآخذ: [۱، ۲] و یافته‌های پژوهش.

نکته قابل توجه در مورد اعتبارات ستاد مبارزه با مواد مخدر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، در نظر گرفتن دو ردیف اعتباری برای حوزه پیشگیری است. همچنین همانند بودجه سال ۱۴۰۳ در لایحه بودجه ۱۴۰۴ نیز بیشترین حجم اعتبارات (حدود ۵۰ درصد) به ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان تخصیص یافته است. این موضوع نشان می‌دهد عمده تمرکز ستاد مبارزه با مواد مخدر به ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان است تا پیشگیری و صیانت و بازتوانی معتادان بهبودیافته، در حالی که باید تعادلی بین حوزه‌های مختلف مبارزه با مواد مخدر در اعتبارات در نظر گرفته می‌شد. شایان ذکر است که مداخلات مستمر و پایدار، یکی از شاخص‌های اثربخشی مداخلات حوزه آسیب‌های اجتماعی از جمله پیشگیری است. لذا عدم توجه به این موضوع در تعیین اعتبارات در سال‌های مختلف، می‌تواند اثربخشی مداخلات را تحت تأثیر قرار دهد.

۲-۱-۲. سازمان بهزیستی

سازمان بهزیستی، یکی از متولیان اصلی آسیب‌های اجتماعی در موضوعات مختلف همچون خودکشی، اعتیاد، همسرآزاری، کودک‌آزاری، طلاق است. براساس آنچه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، اعتبار پیش‌بینی شده برای سازمان بهزیستی ۱,۴۳۳ میلیارد تومان بوده که در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳، ۸۲,۹۵ درصد رشد داشته است.

جدول ۲. اعتبارات سازمان بهزیستی در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۳۱۵۰۰	سازمان بهزیستی کشور (مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)	۷,۸۳۲,۹۰۵	۱۴,۳۳۱,۰۷۶	۸۲.۹۵
۰۵۰۰-۱۱۱	پژوهش‌های کاربردی	۹۸۸	۷۰۰	- ۲۹.۱۴
۰۵۰۱-۱۱۱	پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	۴,۴۴۳,۰۶۳	۶,۱۹۰,۱۷۷	۳۹.۳۲
۰۵۰۷-۱۱۱	خدمات کاهش آسیب معنادان	۲,۹۴۰,۰۳۱	۴,۱۰۱,۵۰۰	۳۹.۵
۰۵۰۸-۱۱۱	خدمات مددکاری	۴۴۸,۸۲۳	۳,۵۳۸,۶۰۰	۶۸۸.۴۱
۱۹۰۴۰۰۴۰۱۰	تأمین ماشین‌آلات و تجهیزات مراکز فوریت‌های اجتماعی سازمان بهزیستی کشور	۰	۵۰۰,۰۰۰	-

مأخذ: همان.

در مجموع سرجمع اعتبارات این دستگاه نسبت به حجم فعالیت‌های آن کفایت لازم را ندارد و در اعتبارات در نظر گرفته شده نیز یک ردیف مجزا برای خدمات کاهش آسیب معنادان در نظر گرفته شده است، این در حالی است که در اعتبارات ستاد مبارزه با مواد مخدر نیز ردیف برای همین منظور در نظر گرفته شده است. این موضوع نشان می‌دهد که اعتبارات در نظر گرفته شده برای سازمان بهزیستی تناسبی با اشکال مختلف آسیب‌های اجتماعی و حجم آنها از جمله طلاق، کودکان آزاری، کار کودکان، خودکشی، زنان و دختران در معرض آسیب اجتماعی یا آسیب‌دیده اجتماعی ندارد.

۳-۱-۲. وزارت آموزش و پرورش

بر اساس آنچه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود مجموع اعتبارات وزارت آموزش و پرورش در موضوع مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان (نماد) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ برابر با ۱,۰۰۰ میلیارد تومان بوده که در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳، ۹۰۰ درصد افزایش یافته است.

جدول ۳. اعتبارات وزارت آموزش و پرورش در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۲۷۵۲۰	وزارت آموزش و پرورش	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۹۰۰.۰
۰۵۲۹-۱۱۲	مددکاری آسیب‌های اجتماعی (طرح نماد)	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	۰.۰
۵۵۰۰۰۰-۹۸ (متفرقه)	تأمین سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان و پیشگیری و مقابله به‌هنگام و مؤثر با آسیب‌های اجتماعی (نماد)	-	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰

مأخذ: همان.

نکته دیگری که باید به آن اشاره کرد این است که اعتبارات این دستگاه در لایحه به ذیل جدول اعتبارات متفرقه انتقال یافته، این در حالی است که آیین‌نامه اجرایی نظام مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان در سال ۱۴۰۳ تصویب شده و انتظار بر این است که اعتبار این نظام در ذیل جداول اصلی همچون سنوات قبل تعیین می‌شود. موضوع دیگر اینکه، اعتباراتی برای کاهش مصرف دخانیات و پیشگیری و درمان بیماری‌های ناشی از آن ذیل دستگاه‌های مختلف در نظر گرفته شده است. برای مثال در ذیل ردیف ۷۳۰۰۰۰-۴۴، مبلغ ۱,۲۵۰ میلیارد تومان جهت کاهش مصرف دخانیات و پیشگیری و درمان بیماری‌های ناشی از آن و توسعه امکان ورزشی برای وزارت آموزش و پرورش در نظر گرفته شده است. این در حالی است که برنامه نظام مراقبت اجتماعی به‌منظور پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان و درمان و توانمندسازی دانش‌آموزان آسیب‌دیده طراحی شده است و ضرورتی برای تعیین ردیف بودجه‌ای دیگر برای آسیب اجتماعی دیگر (مصرف دخانیات) در وزارت آموزش و پرورش وجود ندارد. چنین اعتباراتی، در عمل صرف برنامه‌های موازی و کم‌اثر می‌شود و منجر به تحقق اهداف مد نظر نمی‌شود.

۴-۱-۲. وزارت کشور

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، مبلغ ۲۵۴ میلیارد تومان اعتبار برای وزارت کشور در موضوع «مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی» در نظر گرفته شده است.

جدول ۴. اعتبارات وزارت کشور در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۰۵۰۰۰	وزارت کشور ^۱	۰	۲۵۴۰۰۰۰۰	-
۱۱۱	مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	-	۲۵۴۰۰۰۰۰	-

مأخذ: همان.

احتمالاً به دلیل اینکه در سنوات گذشته، اعتبارات سازمان امور اجتماعی در ذیل ردیف‌های متفرقه تعیین می‌شد و تخصیص آن به اندازه و به‌هنگام نبود، به تبع در عمل اعتبارات در نظر گرفته شده برای دستگاه‌های ذیل این سازمان نیز به اندازه و به‌موقع تخصیص پیدا نمی‌کرد. از این رو در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ اعتبارات وزارت کشور در موضوع نام‌برده به ذیل جداول اصلی انتقال یافته است.

۴-۱-۵. سازمان امور اجتماعی

بر اساس آنچه در جدول ۵ مشاهده می‌شود، اعتبار پیش‌بینی شده برای سازمان امور اجتماعی در سال ۱۴۰۴ برابر با ۲,۰۰۰ میلیارد تومان بوده که نسبت به سال قبل حدود ۴۷ درصد کاهش یافته است. در عین حال همچون برخی از سنوات گذشته، بخش اصلی بودجه سازمان از ذیل اعتبارات هزینه‌ای دستگاه، خارج و در ردیف ۸۳-۵۵۰۰۰۰۰ ذیل جداول متفرقه آمده است.

۱. در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ ذیل جدول ۱۲ (هزینه‌کرد یک درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشور) مبلغ ۵۰۰ میلیارد تومان برای فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران در موضوع مقابله با آسیب‌های اجتماعی با مشارکت سازمان بهزیستی و کمیته امداد در نظر گرفته شده است.

جدول ۵. اعتبارات سازمان امور اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳
(مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۰۵۰۳۰	سازمان امور اجتماعی	۳۸.۰۰۰.۰۰۰	۲۰.۰۰۰.۰۰۰	-۴۷.۳۶
۰۵۰۶-۱۱۱	حفظ و ارتقای سرمایه و سلامت اجتماعی جامعه	۲۹.۰۰۰.۰۰۰	۲۰.۵۰۰.۰۰۰	۱۰۰.۰۰
	آسیب‌های اجتماعی (بند «ب» تبصره «۱۳» ذیل جدول ۱۲)	۵۰۰۰۰۰۰	۰	۰
۷۵۰۰۰۰-۱۳۵	طرح تحول و توانمندسازی ۲۰۲۰ محله کمتر برخوردار شهری (هزینه‌ای)	۴۰۰۰۰۰۰	-	۰.۰
۵۵۰۰۰۰-۸۳ (متفرقه)	اجرای برنامه‌های فوق‌العاده کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع بند «الف» ماده (۸۵) قانون برنامه هفتم پیشرفت و توانمندسازی و تحول اجتماعی مناطق حاد و بحرانی و محلات کم‌برخوردار، پس از تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور و با تصویب شورای اجتماعی کشور	-	۱۷۰۵۰۰.۰۰۰	-

مأخذ: همان.

از جمله مسائل و مشکلات مربوط به شیوه درج و تخصیص اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی، در چند سال اخیر این بوده است که عموماً بخشی از اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی به‌ویژه اعتبارات سازمان امور اجتماعی ذیل ردیف‌های متفرقه قرار گرفته و گویی این شیوه تبدیل به یک رویه شده و طی این سال‌ها همچنان اراده‌ای برای اصلاح این وضعیت وجود ندارد. تکرار این اقدام با توجه به جایگاه و کارکرد ردیف‌های متفرقه در قوانین بودجه از منظر اصول و قواعد بودجه‌ریزی قابل پذیرش نیست و برخلاف اصل شفافیت در بودجه‌ریزی است. این امر، به جای شفافیت به عدم شفافیت بیشتر در تخصیص و هزینه‌کرد بودجه حوزه آسیب‌های اجتماعی منجر می‌شود. همچنین تعیین بودجه سازمان امور اجتماعی ذیل جداول متفرقه در عمل منجر به عدم تخصیص کامل بودجه این نهاد و تخصیص نابهنگام آن شده است. این موضوع نیز در عمل باعث شده است بخشی از برنامه‌های شواهدمحور و مبتنی بر قوانین موجود نظیر برنامه مراکز مهر خانواده و غیره با چالش تأمین اعتبارات مواجه باشند و در عمل، ادامه فعالیت برای آنها دشوار شود. البته از دلایل اینکه بخشی از بودجه سازمان امور اجتماعی در ذیل ردیف‌های متفرقه قرار گرفته می‌تواند این باشد که این سازمان در طی سال‌های گذشته به‌خوبی نتوانسته است اقدامات لازم به‌منظور سیاستگذاری در حوزه آسیب‌های اجتماعی و هماهنگی و تنظیم‌گری بین دستگاه‌ها را اجرا کند. بر این اساس طبق بند «الف» ماده (۸۵) قانون برنامه هفتم پیشرفت، اعتبارات این دستگاه در حوزه آسیب‌های اجتماعی منوط به ارائه برنامه‌های فوق‌العاده توسط دستگاه‌های ذی‌ربط و تصویب آنها در شورای اجتماعی کشور شده است. لذا تا زمانی که این حکم اجرا نشود توقع ارتباط معقول بودجه به امور تخصصی حوزه آسیب اجتماعی، دور از واقع خواهد بود. از سوی دیگر در خصوص مبنای قانونی تشکیل این سازمان، ابهام وجود دارد و این امر بارها مورد ایراد شورای نگهبان قرار گرفته است، از جمله در بند «۲۸» ایرادهای این شورا به لایحه برنامه هفتم مصوب ۱۴۰۲/۱۱/۹ مجلس^۱ برای رفع این ایراد، در تبصره بند «الف» ماده (۸۵) قانون برنامه هفتم تصریح شده است: «وزارت کشور مکلف است حداکثر ظرف ۶ ماه از لازم‌الاجرا شدن این قانون اساسنامه سازمان امور اجتماعی کشور را تهیه نموده و به تصویب هیئت وزیران برساند». از این رو لازم است برای رفع ابهام نام‌برده، اساسنامه این سازمان تدوین و تصویب شده تا ایرادهای مرتبط با تعیین بودجه برای این سازمان رفع شود.

۱. در بندهای «الف و ت» ماده (۸۵)، ابهام ردیف ۵۷-۱- نظر سابق شورای نگهبان نسبت به مواردی که عنوان «سازمان امور اجتماعی کشور» اصلاح نشده، کماکان باقی است.

۶-۱-۲. فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران

در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ در بند «ب» تبصره «۱۳» ذیل جدول ۱۲ مبلغ ۵۰۰ میلیارد تومان، اعتبار برای فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران در نظر گرفته شده بود که این اعتبار در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ حذف شده است.

جدول ۶. اعتبارات فرماندهی کل انتظامی در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۰۶۰۰۰	فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران	۵۰۰۰۰۰۰	۰	۰.۰
۱	مقابله با آسیب‌های اجتماعی با مشارکت سازمان بهزیستی و کمیته امداد	۵۰۰۰۰۰۰	۰	۰.۰

مأخذ: همان.

۷-۱-۲. کمیته امداد امام خمینی (ره)

براساس آنچه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود مجموع اعتبارات کمیته امداد امام خمینی در موضوع مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی برابر با ۱۹۱ میلیارد تومان بوده که نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۳، ۱۶ درصد رشد داشته است

جدول ۷. اعتبارات کمیته امداد در موضوع آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۲۹۶۰۰	کمیته امداد امام خمینی (ره)	۱,۶۵۰,۰۰۰	۱,۹۱۴,۰۰۰	۱۶
۰۵۰۱-۱۱۱	مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	۱,۶۵۰,۰۰۰	۱,۹۱۴,۰۰۰	۱۶

مأخذ: همان.

۸-۱-۲. شرکت باز آفرینی شهری ایران

در اسناد بالادستی، از حاشیه‌نشینی به‌عنوان یکی از آسیب‌های اجتماعی یاد شده است. از آنجاکه یکی از عمده فعالیت‌های شرکت باز آفرینی شهری، سامان‌دهی مناطق حاشیه‌نشین (با تأکید بر ابعاد کالبدی و محیطی) بوده، اعتبارات این دستگاه نیز ذیل اعتبارات آسیب‌های اجتماعی ذکر شده است. براساس آنچه که در جدول ۸ مشاهده می‌شود اعتبارات این شرکت برابر با ۲,۱۱۰ میلیارد تومان بوده که نسبت به سال قبل حدود ۶۲ درصد افزایش یافته است.

جدول ۸. اعتبارات شرکت باز آفرینی شهری ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۲۸۶۶۵۰	شرکت باز آفرینی شهری ایران	۱۳,۰۴۴,۷۷۳	۲۱,۱۰۰,۰۰۰	۶۱.۷۵
۰۱۵۲-۱۴۴	ارائه خدمات شهری و روستایی	۱۳,۰۴۴,۷۷۳	۲۱,۱۰۰,۰۰۰	۶۱.۷۵

مأخذ: همان.

۹-۱-۲. نهاد ریاست جمهوری

برخلاف قانون بودجه سال ۱۴۰۳، در جداول لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در زیر اعتبارات دستگاه‌های اصلی براساس برنامه‌های اجرایی، ردیف اعتباری که در جدول ۹ مشاهده می‌شود، ذیل برنامه‌های نهاد ریاست جمهوری تحت عنوان «مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی» پیش‌بینی و مبلغ ۲,۰۵۵ میلیارد تومان برای آن تعیین شده است.

جدول ۹. اعتبارات نهاد ریاست جمهوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳
(مبالغ به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه	قانون بودجه ۱۴۰۳	لایحه بودجه ۱۴۰۴	درصد تغییرات
۱۰۱۰۰۰	نهاد ریاست جمهوری	۰	۲۰.۵۵۹.۳۱۴	-
۱۱۱	مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	۰	۲۰.۵۵۹.۳۱۴	-

مأخذ: همان.

این موضوع که نهاد ریاست جمهوری با دغدغه حل مسئله به موضوع آسیب‌های اجتماعی ورود کرده و اعتبار آن ذیل جداول اصلی در نظر گرفته شده است اقدامی مناسب به نظر می‌رسد؛ اما شایسته آن است که اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی، متمرکز در نهادهای تخصصی و متولی اجرایی قرار گرفته و از پراکنده شدن این اعتبارات در بخش‌ها و ردیف‌های گوناگون خودداری شود. مسئله‌ای که سال‌ها، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نقدها به نظام حکمرانی بودجه در حوزه آسیب‌های اجتماعی مطرح شده، اما همچنان نه تنها انسجام و یکپارچگی نهادی کافی در توزیع اعتبارات شکل نگرفته، بلکه حتی بعضاً ردیف‌های اعتباری برای نهادهای غیر تخصصی در حوزه آسیب‌های اجتماعی تعیین شده است. از طرف دیگر جایگاه نهاد ریاست جمهوری، به‌عنوان یک نهاد ستادی در مقوله آسیب‌های اجتماعی معطوف به هماهنگی و سیاستگذاری است و به نظر می‌رسد که تعریف فعالیت‌های اجرایی از قبیل «مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی» برای این نهاد، چندان در چارچوب قواعد حکمرانی نیست و با نظام اداری صحیح موضوع بند «۱۰» اصل (۳) قانون اساسی، مغایرت دارد. در واقع متولی این حوزه، سازمان‌هایی از قبیل بهزیستی، وزارت آموزش و پرورش و غیره هستند که در قالب فعالیت‌های بین‌بخشی مانند نظام مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان عمل می‌کنند. بودجه‌ریزی فعالیت‌های نظام‌مند، انباشتی و مبتنی بر چارچوب‌ها و اصول علمی و کارشناسی است. در این زمینه، یکی از ضرورت‌های بودجه‌ریزی کارشناسی ابتدا بر اسناد تخصصی و پشتیبان است. فقدان سند پشتیبان در زمینه چرایی تغییر، در ردیف‌های بودجه یک خلأ جدی در زمینه بهبود نظام بودجه‌ریزی و مانع مشارکت ذی‌نفعان و ذی‌ربط‌های موضوع است. در واقع، هرگونه طراحی برنامه و فعالیت، نیازمند ارزیابی دقیق و تحلیل در خصوص دلایل و ضرورت‌های آن در گام نخست و تعیین ردیف‌های اعتباری مناسب در گام‌های بعد است.

۲-۲. نمایی کلی از اعتبارات آسیب‌های اجتماعی به تفکیک دستگاه‌ها

براساس آنچه که مرور شد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در مجموع برای هشت دستگاه، در موضوع آسیب‌های اجتماعی اعتباراتی در نظر گرفته شده است. در جدول زیر اعتبارات آسیب‌های اجتماعی به تفکیک دستگاه مشاهده می‌شود.

در مجموع ماهیت اعتبارات دستگاه‌های مختلف در حوزه آسیب‌های اجتماعی، اگرچه منطبق با اسناد بالادستی نظیر بند «۱۸» سیاست‌های کلی برنامه هفتم با اولویت پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت (۱۴۰۱)، مواد (۸۴) و (۸۵) قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳)، سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر و غیره ارزیابی می‌شود، اما به نظر می‌رسد به‌رغم افزایش اعتبارات ۴۵ درصدی این حوزه به نسبت سال ۱۴۰۳ از کفایت لازم برخوردار نیست. مضافاً اینکه امکان عدم تخصیص اعتبارات ردیف‌های متفرقه (منظور اعتباری است که از ذیل سازمان‌های اصلی یعنی سازمان امور اجتماعی و وزارت آموزش و پرورش خارج و به ردیف‌های متفرقه انتقال یافته است) و همچنین امکان انحراف اعتبارات در برخی موارد به جهت عدم تناظر نقش و مأموریت نهاد مربوطه (نهاد ریاست جمهوری) با حوزه «مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی» وجود دارد. تجربه نشان داده است چنین اعتباراتی در عمل، صرف برنامه‌های کوتاه‌مدت یا نسبتاً غیر مرتبط می‌شوند و یا با تغییر مدیران و رویکردها، پایداری این برنامه‌ها نیز به خطر می‌افتد. این در حالی است که هرگونه اقدام و عمل به‌منظور پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و کنترل و کاهش آنها نیازمند نهادسازی و پایداری این نهادهاست. لذا به‌منظور افزایش یکپارچگی نهادی و ارتقای عملکرد دستگاه‌ها و برنامه‌های موجود، بهتر بود اعتبار نام‌برده به سازمان‌هایی از قبیل سازمان بهزیستی و وزارت آموزش و پرورش در قالب نظام مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان (نماد) و سایر سازمان‌های تخصصی ذی‌ربط تخصیص پیدا می‌کرد.

۳. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱. بنابر حساسیت و اهمیت آسیب‌های اجتماعی و تأثیرات گسترده آن بر نظم اجتماعی جامعه، به نظر می‌رسد سازوکار حکمرانی در این زمینه آن‌گونه که باید با این حجم از آسیب‌های اجتماعی تناسب ندارد. عدم هماهنگی نهادی، ضعف عملکرد دستگاه‌های اجرایی، عدم بهره‌گیری از ظرفیت‌های جامعه و کمبود اعتبارات و تخصیص دیر هنگام آن، عواملی مؤثر در عدم توفیق در کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی است. بررسی روند بودجه‌های سنوات قبل حوزه‌های آسیب‌های اجتماعی، نشان می‌دهد که هم در میزان اعتبار در نظر گرفته شده و هم در میزان تخصیص آن سهل‌انگاری‌های صورت گرفته و به‌صورت کامل بروز و ظهور اجرایی پیدا نکرده است. به نظر می‌رسد که این مسئله، همچنان در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نیز وجود دارد. این شیوه بودجه‌ریزی و این نوع نگاه به آسیب‌های اجتماعی، نه تنها نویدبخش تحول و بهبود در وضعیت آسیب‌های اجتماعی نیست، بلکه حاکی از چالش‌هایی است که در سال آینده نظام حکمرانی آسیب‌های اجتماعی با آن مواجه خواهد بود. بنابراین پیشنهاد می‌شود بودجه حوزه آسیب‌های اجتماعی متناسب با وضعیت این آسیب‌ها تصویب شده و اهمیت این موضوع بیش از پیش برای سیاستگذاران و مجریان درک شود.

۲. ارزیابی عملکرد بودجه آسیب‌های اجتماعی در طی سال‌های گذشته نشان می‌دهد که منابع مالی اختصاص یافته به این حوزه با دو چالش عمده سرانه پایین و تخصیص نابهنگام مواجه بوده است. بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد که در خصوص اعتبارات تعیین شده در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ نیز همین رویه غالب بوده و گویی نظام بودجه‌ریزی در حوزه آسیب‌های اجتماعی در یک چرخه نامطلوب گرفتار آمده و هر سال با تکرار رویه‌های پیشین موفقیت چندانی در کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی حاصل نمی‌کند. این امر به چالش‌های دیگری نظیر انحراف از بودجه و بی‌اعتمادی بین دستگاه‌های متعدد به‌ویژه مجری و تأمین‌کننده اعتبارات منجر شده است. همچنین تعدد دستگاه‌های مجری، فقدان یکپارچگی دستگاهی و تعدد سازمان‌های تنظیم‌گر و هماهنگ‌کننده نیز باعث شده است اعتبارات برنامه‌های کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در عمل در برنامه‌های موازی (مانند اعتبارات در نظر گرفته شده در لایحه بخش دوم بودجه سال ۱۴۰۴ برای نهاد ریاست جمهوری ذیل برنامه «مددکاری و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی») و کم‌اثر تقسیم شود. لذا شایسته است اعتبارات این حوزه، در اختیار نهادهای متولی نظیر وزارت آموزش و پرورش جهت پیشگیری از آسیب‌های دانش‌آموزی و سازمان بهزیستی کشور قرار گیرد.

۳. عدم تخصیص کامل اعتبارات حوزه کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در قوانین بودجه سنواتی، مسئله‌ای است که در سال‌های اخیر

شدت و حدت بیشتری به خود گرفته و بدون تردید در درجه اول اصل پایداری منابع مالی و در امتداد آن اصول جامعیت، فراگیری، کفایت خدمات پیش‌بینی یا ارائه شده در ذیل این برنامه را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد.

۴. بررسی میزان اعتبارات تخصیص داده شده سال‌های قبل و میزان اعتبار پیشنهاد شده در بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ در حوزه آسیب‌های اجتماعی، نشان می‌دهد که اساساً تناسبی میان بودجه در نظر گرفته شده و سطح خدمات مورد انتظار در مقابله با آسیب‌های اجتماعی وجود ندارد. براساس گزارش‌های دریافتی از دستگاه‌های متولی آسیب‌های اجتماعی، اعتبارات این حوزه در سال جاری نیز به‌طور کامل تخصیص پیدا نکرده؛ بخشی از این وضعیت به دلیل کسری بودجه و ناترازی مالی است و باروند کنونی بودجه‌ریزی و اقدام، وضعیت فعلی با وجه تشدید یافته‌ای برای سال آینده نیز قابل پیش‌بینی خواهد بود. چراکه بودجه پیشنهادی همچنان با مسئله تکراری ابهام در سیاست مالی مشخص و منظم مواجه است و این امر، منجر به ناپایداری منابع مالی می‌شود. همچنین در فقدان یکپارچگی سازمانی و فقدان نهاد تنظیم‌گر مؤثر، بودجه آسیب‌های اجتماعی در برنامه‌های موازی و برخی از برنامه‌های کم‌اثر توزیع می‌شود که عملاً کارآمدی آنها را خدشه‌دار می‌کند. از این رو لایحه بودجه پیشنهادی به‌ویژه در حوزه آسیب‌های اجتماعی، از لحاظ شاخص پایداری و استمرار حمایت‌های مالی با چالش جدی روبه‌رو است و ضرورت دارد که اعتباراتی پایدار برای موضوع آسیب‌های اجتماعی در نظر گرفته شود.

۵. از آنجا که مسائل و آسیب‌های اجتماعی ماهیتی فرارونده، برگشت‌پذیر و سیال دارند و هرگونه توقف و تأخر و سیاست‌گذاری غیراجتماعی، ممکن است منجر به بی‌اثر شدن و خنثی‌سازی اقدامات پیشین و تحمیل هزینه‌های مضاعف شود، لذا پیشنهاد می‌شود اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی در چارچوب برنامه‌های مدون و کارشناسی تعیین شده و تخصیص به‌موقع داشته باشند و نظام بودجه‌ریزی نیز عملیاتی تعریف شود.

۶. نظام بودجه‌ریزی طی چند سال اخیر، عموماً بخشی از اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی را ذیل ردیف‌های متفرقه تعریف کرده و گویی این شیوه، تبدیل به رویه‌ای پایدار شده و همچنان اراده‌ای در طی این سال‌ها برای اصلاح این وضعیت وجود نداشته است. تکرار این اقدام، با توجه به جایگاه و کارکرد ردیف‌های متفرقه در قوانین بودجه از منظر اصول و قواعد بودجه‌ریزی قابل پذیرش نیست و برخلاف اصل شفافیت در بودجه‌ریزی است. این امر، به جای شفافیت به عدم شفافیت بیشتر در بودجه حوزه آسیب‌های اجتماعی منجر می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در ردیف متفرقه به جداول اصلی بودجه انتقال یابد. به عبارت دقیق‌تر لازم است اعتبارات ردیف ۵۵۰۰۰-۸۳ از جدول شماره ۹ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به ذیل ردیف سازمان امور اجتماعی کشور در جدول ۷ به شماره طبقه‌بندی ۱۰۵۰۳۰ انتقال یابد. به همین ترتیب لازم است اعتبار ردیف ۵۵۰۰۰-۹۸ از جدول شماره ۹ ماده واحده طبق لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ به ذیل ردیف بودجه مددکاری آسیب‌های اجتماعی (طرح نماد) به شماره طبقه‌بندی ۵۲۹-۱۱۲ انتقال یابد.

منابع و مأخذ

[۱]. قانون بودجه سال ۱۴۰۳..

[۲]. لایحه بودجه ۱۴۰۴.

گزیده سیاستی

تخصیص به اندازه و به هنگام اعتبارات آسیب‌های اجتماعی به دستگاه‌های اصلی متولی به منظور پیشگیری، کنترل و کاهش آنها لازم است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰؛ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵؛ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir